

Юридичні гарантії прав людини є складовою частиною механізму захисту прав людини як у системі національного, так і у системі міжнародного захисту прав людини. На захист цього твердження ми можемо навести той факт, що саме юридичні гарантії прав людини встановлюються на державному і наддержавному рівні і їх дотримання є загальнообов'язковим для всіх учасників суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Соколенко О.Л. Захист прав громадян як основна функція правової держави. Часопис Київського університету права. 2013. № 2. С. 118–121.
2. Васечко Л.О. Еволюція прав людини під впливом процесів глобалізації. Форум права. 2010. № 4. С. 121–126.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Еспада, 2006. 776 .
4. Права людини в діяльності поліції. Практичний посібник. К. 2016. 79 с.
5. Леонтева Л.В. Поняття й основні елементи юридичних гарантій захисту прав жінок. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. № 3. 2011. С. 61–68.
6. Новоселов В.И. Правовое положение граждан в советском государственном управлении. Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1976. 156 с.
7. Сидорчук Ю.М. Механізми захисту прав людини та громадянина: сутність і перспективи розвитку в Україні. Науковий вісник Чернівецького університету. 2013. Вип. 682. Правознавство. С. 33–35.
8. Стахура Б.І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень; Міністерство внутрішніх справ України, Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2016. 180 с.
9. Рабінович П.М. Здійснення прав людини: проблеми обмежування (загальнотеоретичні аспекти) / П. Рабінович, І. Панкевич. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина. Серія І. Дослідження та реферати. 2001. Вип. 3. С. 13, 14.
10. Права людини: соціально-антропологічний вимір: колективна монографія / голов. ред. П.М. Рабінович. Вип. 13. Львів: Світ, 2006. 280 с.

УДК 342.6

ПАРІЙ Б.Б.

**ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ПАРЛАМЕНТУ МОЛДОВИ.
ДЕПУТАТСЬКИЙ МАНДАТ**

Статтю присвячено висвітленню функціонування та розвитку парламенту Молдови як державної інституції. Розглянуто статус депутата Республіки Молдова, розкрито сутність депутатського мандата (повноважень). Зроблено спробу прогнозування розвитку парламентаризму в Республіці Молдова.

Ключові слова: парламент, парламентаризм, функції парламенту, повноваження парламенту, депутат, статус депутата, депутатський мандат, Республіка Молдова, парламент Молдови.

Статья посвящена освещению функционирования и развития парламента Молдовы как государственного учреждения. Рассмотрен статус депутата Республики Молдова, раскрыта сущность депутатского мандата (полномочий). Сделана попытка прогнозирования развития парламентаризма в Республике Молдова.

Ключевые слова: парламент, парламентаризм, функции парламента, полномочия парламента, депутат, статус депутата, депутатский мандат, Республика Молдова, Парламент Молдовы.

© ПАРІЙ Б.Б. – магістр права, докторант кафедри конституційного права (Ягеллонський університет)

The article is devoted to the coverage of the functioning and development of the Parliament of Moldova as a state institution. The status of the deputy of the Republic of Moldova is considered, the essence of the deputy mandate (authority) is disclosed. An attempt was made to forecast the development of parliamentarism in the Republic of Moldova.

Key words: *parliament, parliamentarism, parliamentary functions, powers of parliament, deputy, deputy status, deputy mandate, Republic of Moldova, Parliament of Moldova.*

Вступ. Як показує історична практика, державна влада ефективно виконує свої функції там, де реалізовано принцип її поділу на законодавчу (парламент), виконавчу (глава держави і уряд) і судову (система судів, що здійснює правосуддя та подекуди виконує контролюючі функції) владу.

Парламент (англ. Parliament, від фр. Parler – говорити) – вищий представницький, законодавчий орган держави. Вперше однопалатний парламент був утворений у Великобританії в XIII ст. (1265 г.), а з середини XIV ст. він став двопалатним. Реального свого значення як законодавчих зборів він набув після буржуазних революцій XVII – XVIII ст. Парламент під різними назвами існує майже у всіх країнах світу. Законодавчі збори в Великобританії і Італії називають парламентом, у США – конгресом, Ізраїлі – Кнесетом, Швеції – Риксдагом.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є розкриття функцій та повноважень парламенту Республіки Молдова, а також розуміння сутності депутатського мандату.

Результати дослідження. Мандат (від лат. Mandatum – «те, що довірено») – повноваження, дане громадянами обраній ним особі, для того щоб вона говорила та діяла від їхнього імені.

Парламентський мандат – повноваження, дане депутату для вираження волевиявлення громадян, які його обрали до представницьких органів держави. Водночас мандат означає одночасно і місію, довірену виборцями депутату та її тривалість.

Національна доктрина конституційного права Республіки Молдова [1] (далі – РМ), в тому числі основні джерела конституційного права (Конституція РМ, Закон про статус депутата парламенту РМ) [2], не дають чіткої дефініції поняттю «парламентський мандат». І все-таки він може бути визначений через свої основні ознаки:

– парламентський мандат є проміжним засобом – «містком» між народом, як володарем національного суверенітету, і його представниками в законодавчому органі держави;

– володарі парламентського мандата називаються депутатами. В системі двопалатних парламентів одна з палат іменується зборами депутатів (представників), а інша – сенатом, члени якого, відповідно, є сенаторами;

– парламентський мандат є переважно результатом парламентських виборів. Депутати обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному і вільному голосуванні;

– зміст парламентського мандата зумовлено нормами конституційного права, що містяться в Конституції, Законі про статус депутатів парламенту, Регламентом парламенту;

– парламентський мандат є загальним: завдяки цьому його виконання не зумовлено необхідністю затвердження кожного акта виборцями;

– припинення парламентського мандата здійснюється залежно від виборчої системи, застосованої в процесі формування парламенту або, в інших випадках, суворо визначених законом;

– парламентський мандат є так званім уповноваженням на публічне державне представництво. Політично, він являє собою угоду між виборцями і тими, хто хоче отримати мандат. Юридично, він означає публічну посаду, зміст якої визначено законом. Його володар наділяється повноваженнями саме шляхом обрання до законодавчого органу;

– мандат є представницьким (не імперативним) і як такий не передбачає можливості відкликання. Кожен парламентарій представляє Націю загалом;

– парламентський мандат не є цивільно-правовими правовідношенням, оскільки не втручається в сферу цивільних правовідносин і не впливає з договору. Він є результатом виразу колективного волевиявлення виборчого корпусу;

– парламентський мандат є повноваженням конституційного права. Він володіє такими основними якостями:

– *парламентський мандат є загальним*, парламентарій є представником всієї Нації та вчиняє дії в інтересах всіх громадян. Ця характеристика знайшла своє підтвердження в ст. 68

ч. 1 Конституції РМ, яка проголошує: «При виконанні мандата депутати перебувають на службі у народу»;

– *парламентський мандат є незалежним*. Незалежність мандата передбачає, що депутати (сенатори) не діють на підставі будь-яких інструкцій виборців. Вони діють відповідно до своїх переконань. Рішення представників, призначених шляхом виборів, не вимагають затвердження народу для того, щоб отримати юридичну силу закону;

– *парламентський мандат не підлягає скасуванню*. Це додаткова гарантія незалежності і передбачає неможливість відкликання обраних депутатів або сенаторів до закінчення терміну мандата. Ст. 68 ч. 2 Конституції РМ, Закон про статус депутатів Парламенту (ст. 2) встановлюють: «Будь-який імперативний мандат недійсний»;

– *парламентський мандат є визначеним за змістом* – права і обов'язки парламентарія встановлюються Конституцією та законами.

Законом про статус депутата Парламенту [3] передбачено, що депутати приступають до виконання мандата з моменту обрання за умови його подальшого визнання. Документом, що підтверджує це право, є сертифікат, виданий ЦВК. Водночас депутати отримують посвідчення депутата із значком депутата, виданими Постійним бюро після законного формування парламенту. На період здійснення мандата депутату видається дипломатичний паспорт.

Термін дії мандата в різних конституційних системах різний. В Австралії та Швеції – три роки, в Англії, Франції, Італії – п'ять років. У Республіці Молдова термін парламентського мандата становить чотири роки.

У Республіці Молдова мандат депутата припиняється в день першого законного скликання новообраного Парламенту, або в разі відставки, або смерті, позбавлення або несумісності.

Заява про відставку подається голові парламенту. Парламент своєю постановою приймає до відома заяву про відставку депутата і оголошує мандат вакантним.

У разі смерті Комісія парламенту з питань права, призначень та імунітету готує доповідь. Парламент своєю постановою приймає до відома доповідь комісії й оголошує мандат вакантним.

Вакантний мандат закріплюється за кандидатом у депутати, що стоїть першим у списку партії, суспільно-політичної організації або виборчого блоку, яку або який представляв депутат, чий мандат був оголошений вакантним. У разі звільнення депутатського мандата, отриманого незалежним кандидатом, заміщення вакансії здійснюється шляхом відновлення голосів у порядку убування чисел, із виключенням числа, яке відповідає цьому кандидату.

У 30-денний строк із дня оголошення депутатського мандата вакантним Конституційний суд визнає дійсним наступний мандат.

Несумісність із функцією парламентарія встановлюється з огляду на теорію поділу влади в державі. Ті, хто обіймають посади в законодавчій владі, не можуть обіймати посад в інших сферах державної влади. Якщо допустити, що депутат займає одночасно посади в публічній або приватній сферах, наявними були б певні негативні наслідки: відсутність на деяких засіданнях парламенту, брак часу для розгляду проектів законів, матеріальна залежність від посади за сумісництвом тощо.

Відповідно до ч. 1 ст. 70 Конституції Республіки Молдова «положення депутата несумісне з будь-якої іншою оплачуваною посадою», за винятком наукової і викладацької діяльності. Закон РМ про статус депутата парламенту (ст. 3) передбачає, що депутатський мандат несумісний із:

– постом Президента Республіки Молдова;

– посадою члена Уряду;

– посадою парламентського адвоката;

– будь-якою іншою оплачуваною посадою, в тому числі наданою іноземною державою чи міжнародною організацією, за винятком викладацької і наукової діяльності, здійснюваної поза розпорядком, встановленим Регламентом парламенту [3].

Депутат, який перебуває в одному з передбачених у положенні становищ, зобов'язаний протягом 30 днів після визнання мандата подати у відставку з посади, несумісної з депутатським мандатом.

Протягом 30 днів після визнання мандата депутат мав заявити Постійному бюро про всі види діяльності, якими він має намір займатися поза парламентом.

На початку кожного скликання Комісія з питань права, призначень та імунітету розглядає заяви депутатів із точки зору несумісності посад.

У правовій державі важливо, щоб адміністрація, що представляє виконавчу владу, була одночасно доступною, чутливою до прав людини і підлягала контролю.

Функції парламенту визначають роль парламенту, а конституційні процедури є технічними засобами для її виконання. Є розбіжності з приводу функцій парламенту і їх класифікації. Умовно основними функціями парламенту є:

- представництво;
- підбір урядового персоналу і інших осіб, які будуть виконувати певні напрями роботи;
- визначення основних напрямів зовнішньої політики;
- порушення (відкриття) судової процедури щодо певних осіб (початок процесу притягнення до кримінальної відповідальності);
- інформування;
- контроль;
- дебатування (процес обговорення законопроектів).

Функції парламенту взаємодіють настільки, що їх поділ є штучним і має виключно дидактичну цінність.

Так, за допомогою деяких процедур інформування здійснюються і контроль, і дебатування.

Функція інформування.

При плюралістичній демократії законодавчий і виконавчий органи мають взаємно інформувати один одного для загальної користі. Парламент не може ефективно виконувати свою деліберативну функцію без того, щоб діяти зі знанням обставин справи. Інформування є істотною умовою і для ефективного виконання функції контролю.

Методи інформування можуть бути згруповані в засоби, що знаходяться в розпорядженні громадян, засоби, що знаходяться в розпорядженні парламентаріїв, і засоби, що перебувають у розпорядженні Уряду.

1. Інформування з ініціативи громадян – петиції.

Право на подачу петиції регламентоване як основне право (ст. 52 Конституції РМ). У цьому сенсі громадяни мають право звертатися до влади, в тому числі до парламенту з петиціями, а органи публічної влади зобов'язані відповідати на петиції в терміни, встановлені законом. Громадяни мають право звертатися до влади з петиціями тільки від свого імені. Законно створені організації мають право звертатись виключно від імені колективів, які вони представляють.

2. Інформування з ініціативи парламентаріїв.

Конституція РМ проголошує такі методи інформування: запит інформації, питання і інтерпеляції.

Питання є традиційним засобом інформування і являє собою метод, за допомогою якого один член зборів просить надати інформацію або роз'яснення з певного факту від одного з членів Уряду або від інших керівників органів публічної влади.

3. Інформування Парламенту за ініціативою Уряду.

Урядові декларації можуть здійснюватися і за ініціативою Уряду, якщо він вважає це за необхідне, а парламент дає свою згоду. Члени Уряду мають доступ на засідання парламенту. У разі необхідності присутність членів Уряду є обов'язковою (ч. 2 ст. 104). Уряд є одним із суб'єктів права законодавчої ініціативи (ст. 73). Через здійснення цього права у вигляді роз'яснення причин або так званих глосів до проектів законів, він інформує парламент про наявність суб'єктивних і об'єктивних обґрунтувань, які стали підґрунтям до просування ним законопроекту.

Функція контролю і санкціонування.

З метою здійснення парламентського контролю Конституція вказує різні методи, більшість яких передбачає конституційні санкції.

Методи і засоби контролю, що передбачають конституційні санкції

У разі збройної агресії проти країни Президент РМ вживає заходів щодо відбиття агресії, вводить військовий стан і негайно інформує про це парламент. Якщо парламент не знаходиться в цей час на сесії, він скликається за законом протягом 24 годин після розв'язання агресії.

Попередня консультація парламенту передбачена в двох ситуаціях:

– коли Президент РМ вирішує розпустити парламент, що не висловив вотум довіри Уряду в 45-денний термін після внесення пропозиції (тільки після відхилення пропозиції не менше двох разів) (ч. 2 ст. 85);

– коли Президент РМ вимагає від народу виявлення його волі з питань загальнонаціонального значення шляхом референдуму (ст. 88).

Узгодження є формою здійснення дії або акта з боку парламенту, з визнанням зазначеного дії або акта дійсними, узгодження може бути:

– попереднім: Президент РМ за попередньою згодою парламенту може оголосити часткову або загальну мобілізацію (ч. 2 ст. 84);

– подальшим: якщо в надзвичайних ситуаціях Президент уже вжив заходів щодо мобілізації, згода парламенту має бути отримано не пізніше 5 днів із дня прийняття заходів. Існують ситуації, коли узгодження має бути отримано як до, так і після прийняття акта. Парламент може уповноважити Уряд видати ордонанси, які потім підтверджуються парламентом (ст. 106/2).

Методи і засоби контролю, що передбачають конституційні санкції

Прийняття програми правління і надання вотуму довіри є конституційним методом парламентського контролю, який закінчується наділенням владою або узаконенням Уряду. Слухання і дебати за програмою Уряду є як методами інформування Парламенту, так і методами контролю Уряду. Далі, в обов'язковому порядку, варто виразити або вотум недовіри (відмова Парламенту від наділення владою Уряду), або вотум довіри, тобто наділення владою Уряду.

Інтерпеляція є явним впливом, зверненням до Уряду або до одного з його членів за поясненнями щодо політики Уряду, або його ставлення як члена Уряду до певної проблеми. Формально інтерпеляція також є питанням, проте вона формулюється тільки в письмовому вигляді, передається Голові парламенту і може викликати суперечки з приводу політики Уряду. Відповідно до ч. 2 ст. 105 Конституції «парламент може ухвалити резолюцію, яка відобразить його позицію по предмету запиту».

Цензурна резолюція є процедурою, за допомогою якої парламент на засіданнях обговорює політичну позицію Уряду. Результатом прийняття резолюції є примусове припинення мандата Уряду. Президент РМ вносить рішення про відкриття процедури для наділення повноваженнями іншого Уряду.

Процедура відсторонення від посади Президента РМ є не санкціонованою процедурою, а методом парламентського контролю (ст. 89). У разі вчинення діянь, які порушують положення Конституції, Президент РМ може бути відсторонений від посади Парламентом 2/3 голосів обраних депутатів. Пропозиція про відсторонення від посади може бути висунутою не менше ніж 1/3 депутатів і має бути негайно доведена до відома Президента РМ. Президент може дати парламенту і Конституційному суду пояснення по висунутих проти нього звинуваченнях.

Дорадча функція.

Конституція РМ у ч. 1 ст. 60 передбачає, що парламент є «єдиною законодавчою владою держави». В цьому разі підкреслюється, що тільки Парламент може регулювати первинно основні суспільні відносини і забезпечувати єдність законодавчих правил на всій території країни. Закон про законодавчі акти в ст. 4 включає основні принципи законотворчості, якими законодавець має керуватися у разі розробки закону, а саме:

– вони мають відповідати положенням міжнародних договорів, однією зі сторін яких є РМ, загально визнаним принципам і нормам міжнародного права;

– мають відповідати конституційним положенням і узгоджуватися з наявною правовою базою, системою кодифікації та уніфікації законодавства.

При розробці, прийнятті та застосуванні законодавчих актів мають бути дотримані такі принципи:

– доцільності, узгодженості, послідовності співвідношення конкуруючих норм;

– наступності, стабільності і передбачуваності норм права;

– транспарентності, гласності та доступності.

Водночас Закон про законодавчі акти в ч. 2 п. В ст. 5 передбачає, що законодавчий акт має «складатися відповідно до вимог законодавчої техніки і нормам літературної мови», тому під час розробки законодавчого акта має враховуватися певна структура нормативного акта, порядковість і систематизування. Логічна структура і зміст законодавчого акта регулюються Главою VI зазначеного закону. Так, ч. 2 ст. 24 передбачені такі складові елементи законодавчого акта:

- найменування;
- преамбула;
- формула прийняття;
- загальні положення;
- диспозитивні положення;
- прикінцеві та перехідні положення;
- додатки (при необхідності).

Парламент приймає закони, постанови та резолюції. Також парламент приймає з метою забезпечення регулювання всіх сфер суспільних відносин програми по розробці законодавчих ак-

тів, що містять найменування актів, які будуть розроблені, сфери соціальних відносин, які будуть регулюватися, органи влади, установи та особи, які будуть їх розробляти. Ці програми можуть змінюватися і доповнюватися парламентом за пропозицією суб'єктів, які мають право законодавчої ініціативи. При здійсненні права законодавчої ініціативи депутати і Президент представляють парламенту проекти законів і законодавчі пропозиції, Уряд – проекти законів. Відповідно до ст. 15 Закону про законодавчі акти законодавчою пропозицією є пропозиція, висунута Президентом РМ або депутатами парламенту.

При схваленні законодавчої пропозиції парламент приймає постанову, якою встановлює термін розробки проекту законодавчого акта, утворює сам або доручає іншим органам утворити робочі групи з розробки проекту, встановлює за необхідності розмір оплати праці фахівців, залучених до розробки законопроекту, й інших необхідних витрат, а також джерела їх фінансування.

Етапи розробки законів є юридичними методами створення нормативно-правового акта. Розробка нормативного акта пропонує загалом проходження таких етапів:

- ініціювання проекту нормативного акта;
- обговорення проекту;
- прийняття проекту;
- промульгацію;
- опублікування закону.

Це процесуальна форма, якої законодавець або інший компетентний орган зобов'язаний дотримуватися. Кожен із перерахованих вище етапів має певну процедуру, яка встановлюється залежно від кількох факторів, як-то: тип нормативного акта, ініційованого до прийняття, сфера відносин, регульована майбутнім актом.

Ініціювання проекту нормативного акта. Згідно ст. 73 КРМ право законодавчої ініціативи належить депутатам парламенту, Президенту і Уряду, а в разі перегляду Конституції народна ініціатива має виходити від не менш як 200 000 громадян РМ із правом голосу [4].

Проект законодавчого акта може містити визначення юридичних, технічних, економічних та інших спеціальних термінів, що мають обмежене вживання. У разі, коли проект законодавчого акта містить положення чинного законодавства, вони, як правило, не відтворюються, а даються посилання на них. Проекти законів, подані Урядом, а також законодавчі пропозиції депутатів, прийняті ним, розглядаються парламентом, в тому числі в терміновому порядку. Що стосується народної ініціативи перегляду Конституції, вона приймається парламентом, тільки за умови, якщо:

- зібрана необхідна кількість підписів;
- ці підписи належать тільки громадянам Молдови;
- підписи зібрані ініціативною групою, що складається з 27–200 громадян РМ із правом голосу;
- ця група має бути зареєстрована в Міністерстві юстиції протягом 10 днів після подання списку її членів;
- збір підписів має розпочатися не раніше 3 місяців і не пізніше 8 місяців після публікації проекту закону про внесення змін до Конституції і списку його авторів в Офіційному Моніторі РМ;
- кожна сторінка списків зібраних підписів має бути підписана особою, яка збирає підписи, в присутності керівника місцевого органу влади, на території якого були зібрані підписи з печаткою місцевого органу влади на кожній сторінці;
- на підставі цих списків в останній день збору підписів має бути складений протокол, який разом із підписами ініціативної групи подається до Міністерства юстиції з метою перевірки дотримання законодавства і достовірності зібраних підписів;
- на цій підставі виноситься рішення Міністерства юстиції про успіх народної ініціативи про перегляд Конституції протягом 14 днів після подання проекту про внесення змін до Конституції. Проекти конституційних законів представляються Парламенту тільки разом із висновком Конституційного суду.

Проекти законів і законодавчі пропозиції приймаються до розгляду разом із викладом цілей, завдань, концепції майбутнього закону, його місця в системі чинного законодавства, а також соціально-економічних та інших наслідків їх реалізації, із зазначенням авторів, які брали участь у розробці проекту закону. До проекту закону, реалізація якого потребуватиме фінансових та інших витрат, додається фінансово-економічне обґрунтування.

За необхідності видається і проект рішення Парламенту про порядок введення закону в дію, а також список актів, які мали бути розроблені в зв'язку з прийняттям закону. Текст проєк-

ту закону подається державною мовою з перекладом на російську за умови дотримання правил мови, орфографії і пунктуації.

Всі проекти законів і законодавчі пропозиції реєструються в Постійному бюро в порядку їх подання та доводяться до відома парламенту на першому засіданні робочого тижня. При цьому в обов'язковому порядку зазначаються назва та автор проекту або пропозиції. Ці матеріали негайно передаються депутатам для ознайомлення, але не можуть бути включені до порядку денного раніше ніж через 15 робочих днів.

Обговорення законопроекту. Голова парламенту або його заступники представляють проект закону або законодавчу пропозицію на обговорення і дачі висновків відповідної постійної комісії, до компетенції якої належать відповідні проект або пропозиція.

Одночасно з розробкою проекту законодавчого акту робоча група готує пояснювальну записку. Законопроект разом із пояснювальною запискою направляється для узгодження зацікавленим внутрішнім і зовнішнім органам і установам. Будь-яка постійна комісія, яка вважає себе компетентною для дачі висновків на проект закону або законодавчу пропозицію, інформує Постійне бюро про свій намір дати висновок.

У разі відмови Постійного бюро Парламент приймає рішення більшістю голосів присутніх депутатів. Якщо постійна комісія вважає, що проект закону або законодавчої пропозиції, переданих їй для розгляду, є компетенцією іншої комісії, вона може вимагати від Голови парламенту їх передачу цій комісії. У разі відмови Голови парламенту рішення приймається парламентом більшістю голосів присутніх депутатів. Так само вирішується питання в разі виникнення спору про компетентність комісій.

Постійна комісія, відповідальна за проект закону і законодавчу пропозицію, має їх розглянути протягом 25 робочих днів, якщо Голова парламенту або його заступники не встановили інший термін. Інші постійні комісії, які вважають себе компетентними й отримали на розгляд проект закону або законодавчу пропозицію в установленому порядку, представляють відповідальній постійній комісії висновок про проект або пропозицію протягом 15 робочих днів. У разі недотримання цього терміну відповідальна постійна комісія готує власну доповідь без укладення або висновків інших комісій.

Після отримання висновків і проведення експертизи проекту законодавчого акта члени робочої групи готують остаточний варіант проекту і матеріали до нього. Матеріали до остаточного варіанту проекту законодавчого акта включають:

- акт, на основі якого ініційовано розробку проекту;
- акт, яким утворено робочу групу, її персональний склад;
- результати наукового обґрунтування;
- пояснювальну записку;
- укладення та результати експертизи;
- перелік підзаконних актів, які розробляються або переглядаються в зв'язку з прийняттям законодавчого акта;
- підсумкову доповідь робочої групи та інші необхідні документи.

Проект законодавчого акта державною мовою і матеріали до нього передаються для розгляду органу, що прийняв рішення про розробку проекту та (або) утворив робочу групу.

На проект законодавчого акта, внесеного до парламенту як законодавча ініціатива, заповнюється картка. Проекту присвоюється номер, що відповідає його вхідному номеру.

Автор проекту закону або законодавчої пропозиції може відкликати проект або пропозицію в будь-який момент до їх включення до порядку денного.

На основі зазначених висновків спеціальна комісія або відповідальна постійна комісія готує доповідь по проекту конституційного закону і представляє його Постійному бюро протягом 15 днів після закінчення шести місяців із дня подання проекту разом із висновком Конституційного суду, прийнятого не менш як 4 суддями, або 1/3 депутатів, або Урядом, або Конституційним судом у разі, якщо перегляд Конституції є ініціативою громадян.

Депутати і парламентські фракції мають право представляти в письмовому вигляді обґрунтовані поправки до проекту закону, які передаються Постійному бюро протягом 15 днів із дня одержання проекту. Відповідальна постійна комісія, а в разі, якщо вона вважає це за необхідне, і інша комісія дають висновки на поправки до проекту закону.

На редакційні поправки, а також інші, менш значні поправки доповідач відповідальній постійній комісії на прохання Голови парламенту може дати відповідь в усній формі.

Проекти законів, на які в установленому порядку представлені висновки, розглядаються парламентом відповідно до затвердженого порядку денного. Проекти законів, включені до по-

рядку денного засідання парламенту, розглядаються, як правило, в двох читаннях. Проекти конституційних законів, проекти органічних законів із питань бюджету, фінансів, економіки, які потребують значних фінансових витрат, а також міжнародні договори за рішенням парламенту можуть розглядатися і в третьому читанні. Порядок подальшого обговорення проекту закону встановлюється в кожному окремому випадку постановою парламенту більшістю голосів присутніх депутатів.

Рішення за проектом конституційного закону, розглянутим у першому читанні, приймається парламентом у формі постанови більшістю голосів присутніх депутатів.

Після схвалення проекту конституційного закону в першому читанні Голова парламенту запитує думку депутатів щодо негайного переходу до голосування за нього в другому читанні або передачі його спеціальній або відповідальній постійній комісії для розгляду поправок до проекту і підготовки його до розгляду в другому читанні. У разі, якщо не менше 25 депутатів висловлюються за передачу проекту конституційного закону до спеціальної комісії або відповідальної постійної комісії, Голова парламенту віддає відповідне розпорядження. В іншому разі проект виноситься на голосування в другому читанні, є остаточним.

У разі передачі проекту конституційного закону спеціальної комісії або відповідальної постійної комісії депутати протягом 15 днів після схвалення проекту в першому читанні готують поправки до нього і передають їх до відповідної комісії. Цей термін може бути продовжений за пропозицією Голови парламенту більшістю голосів присутніх депутатів.

У другому читанні розглядаються і ставляться на голосування тільки поправки, подані в письмовому вигляді і підписані не менше ніж п'ятьма депутатами. Поправки мають зводитися тільки до:

- редагування тексту;
- внесення змін, які не зачіпають суті положень, запропонованих автором;
- виключення статей або їх частин, якщо це не змінює суті проекту.

Під час обговорення кожної статті депутати можуть висловлювати думку парламентської фракції, в яку вони входять, або особисту думку. Представник Уряду також має право виступу. У процесі виступів можна вносити поправки в усній формі. Поправка має ставитися до змісту тільки однієї статті. Якщо поправка, яку вносять, може призвести до істотних змін проекту закону, головуючий на засіданні може направити її на висновок компетентним комісіям і припинити обговорення. У цьому разі автор поправки має право бути вислуханим у комісіях.

Парламент за допомогою голосування висловлюється по кожній поправці, крім випадків, коли прийняття однієї поправки виключає прийняття іншої.

У разі, коли перегляду піддалися положення про суверенний, незалежний і унітарний характер держави, а також про постійний нейтралітет, парламент після прийняття конституційного закону признає республіканський конституційний референдум із питання про схвалення нових положень, які мали бути затверджені цим референдумом більшістю голосів, включених у виборчі списки. Конституційний референдум проводиться відповідно до положень Кодексу про вибори.

Прийняття проекту закону. Після обговорення законопроекту починається третій етап розробки актів, яким є прийняття. Воно є фінальною діяльністю депутатів, яка представляє проекту якість закону. Голосування закону є актом, що дає змогу проявитися волевиявленню більшості. Відповідно до ст. 74 Конституції РМ закони приймаються більшістю голосів.

Органічні закони приймаються більшістю голосів обраних депутатів, ординарні закони – більшістю присутніх депутатів, конституційні – голосом 2/3 кількості обраних депутатів.

Промульгація закону. Закони, прийняті парламентом, промульгуються Президентом РМ відповідно до ст. 74 Конституції РМ.

Голова парламенту або його заступник направляють закон на промульгацію Президенту РМ протягом 25 робочих днів із дати його прийняття. Президент, будучи керівником держави, є одночасно гарантом безпеки нормативних актів, якщо воля законодавця суперечить загальним принципам або в акті містяться інші категорії недоліків, Президент може зажадати в парламенту перегляду закону з будь-яких підстав.

Якщо парламент залишає в силі винесене рішення, Президент зобов'язаний промульгувати закон у термін, що не перевищує двох тижнів із дати реєстрації закону Апаратом Президента. У разі, якщо парламент не залишає в силі свого рішення, закон вважається відхиленим.

Промульгація не є новим голосуванням, а є актом, за допомогою якого визнається автентичність змісту тексту, який проголосував парламент, і дається розпорядження про публікацію закону в офіційному органі преси.

Публікація закону. Закони, а також інші акти парламенту, укази Президента РМ міжнародні трактати, акти Уряду, акти міністри департаментів і Національного Банку Молдови публікуються в Офіційному Моніторі РМ, видаваному Державним управлінням з інформаційного забезпечення «Молдпрес» державною мовою і в перекладі на російську та інші мови. Публікація нормативних актів є кінцевим етапом процесу розробки законів.

Висновки. Парламенти, незалежно від того, чи є вони однопалатними або двопалатними, являють собою колегіальні органи, які приймають рішення на засіданнях за участю всіх членів або більшості, передбаченої законом. З метою забезпечення діяльності цього представницького органу в його рамках створюються більш вузькі структури, що складаються з членів парламенту. Ці структури є внутрішньою організацією парламенту.

Парламент є єдиним органом публічної влади, який самостійно визначає свою внутрішню організацію. Так, ч. 1 ст. 64 КРМ передбачає, що структура, організація і діяльність парламенту визначаються регламентом. Джерела фінансування парламенту передбачаються в затвердженому їм бюджеті.

Підсумовуючи вищевикладене, статус депутата Республіки Молдова можна тезисно охарактеризувати таким чином: депутат є офіційною особою і представником вищої законодавчої влади. При виконанні мандата депутати перебувають на службі у народі. Будь-який імперативний мандат є недійсним. Депутати приступають до виконання мандата з моменту обрання за умови його подальшого визнання. Термін мандату депутата – 4 роки. Він може бути продовжений у порядку, встановленому Конституцією. Термін мандата депутата закінчується в день першого законного скликання новообраного парламенту або в разі відставки або смерті. У разі відставки або смерті депутатський мандат стає вакантним. Заява про відставку подається Голові парламенту. Парламент своєю постановою приймає до відома заяву про відставку депутата і оголошує мандат вакантним. У разі смерті Комісія парламенту з питань права, призначень та імунітету готує доповідь. Парламент своєю постановою приймає до відома доповідь комісії й оголошує мандат вакантним.

Депутат користується своїми правами і виконує свої обов'язки протягом всієї легіслатури, на яку його обрано.

Права депутатів включають:

- право на участь у розгляді питань, що належать до відання парламенту, в обговоренні і прийнятті проектів, включених до порядку денного засідання парламенту.
- право на прийняття рішень парламентом. Депутат користується правом вирішального голосу з усіх питань, що розглядаються парламентом.
- право на участь у формуванні внутрішніх органів парламенту, інших державних органів або призначення на посаду осіб із державними повноваженнями;
- право на здійснення парламентського контролю;
- право на законодавчу ініціативу;
- право на запит необхідної інформації від будь-яких державних органів;
- право на підтримку відносин із виборцями.

Отже, можемо дійти висновку, що статус депутата Республіки Молдова включає в себе всі необхідні опції, необхідні для участі у законодавчому житті країни, адже прийняття законів, а також інших нормативних актів є необхідною і об'ємною процедурою, що справді дає змогу виразити волю народу через виконання депутатом своїх функцій – прямої реалізації депутатського мандату.

Список використаних джерел:

1. Constituția din 29.07.1994 Constituția Republicii Moldova Publicat: 12.08.1994 în Monitorul Oficial Nr.1 Data intrării în vigoare: 27.08.1994.
2. Lege Nr. 39 din 07.04.1994 despre statutul deputatului în Parlament Publicat: 18.05.2000 în Monitorul Oficial Nr. 57-58 art Nr: 373.
3. Lege Nr. 797 din 02.04.1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului Publicat: 07.04.2007 în Monitorul Oficial Nr. 50 art Nr: 237.
4. Cod Nr. 1381 din 21.11.1997 Codul Electoral Publicat: 08.12.1997 în Monitorul Oficial Nr. 81 art Nr: 667 Data intrării în vigoare: 08.12.1997.